

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра філософії

Кафедра соціології, політології та психології

UNIWERSYTET WARSZAWSKI
Widział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych

ФОНД «ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА-300»

***КОНЦЕПТИ РЕАЛЬНОСТІ У ФІЛОСОФІЇ,
ЛІТЕРАТУРІ Й НАУЦІ***

МАТЕРІАЛИ

**Міжнародної науково-теоретичної конференції
(Суми, 24-25 лютого 2011 року)**

**Суми
Сумський державний університет
2011**

відстані, що роз'єднують людей і, врешті-решт, вибудовує навколо себе специфічну форму культури – глобальну кіберкультуру. Користувачі мережі вже говорять про виникнення "нової історичної спільноти людей" – адептів-Інтернету.

Динамізм, інтенсивність соціальних зв'язків, технологічні нововведення забезпечують економію часу і можливість заповнення вивільненого часу іншими подіями і діями. За такої ситуації змінюються і попередні схеми взаємодії індивіда й оточуючою його дійсністю, оскільки стрімкий темп життя впливає на стан моделей реальності, які лежать в основі світоглядних, поведінкових, комунікативних та інших програм людини. Ці моделі реальності, за термінологією Е. Тоффлера, можна було б назвати ментальними моделями, в структуру яких входять різні образи зовнішнього світу, і які стають внутрішніми особистісними феноменами за певними законами психофізіологічного і соціокультурного сприйняття. Зокрема, вважається, що ментальна модель складається із множини дуже складних образів-структур і нові образи включаються в цю систему у відповідності з особливими класифікаційними і верифікаційними принципами. Знову утворений образ приєднується до інших образів, що мають відношення до однієї й ж теми.

Суспільство *homo virtualis* постає як знеособлена і звільнена від теоретичного мислення сукупність споживачів і носіїв інформації. Звичка до мовленнєвих ігор і швидкісних інформаційних потоків може викликати деструкції у мисленні і свідомості (породити хаотизм, кліповість, зруйнувати здатність концентруватися і утримувати у свідомості якийсь один ідеальний об'єкт). У віртуальному просторі порушуються фізичні закони незворотності часу, стійкі стереотипи і культурні звички. Ця реальність формує новий тип людини, якій дуже складно переходити від рівня віртуальної реальності до рівня повсякденної дійсності.

Література:

1. Лазаревич А. А. Глобальное коммуникационное общество. – Минск: Беларус. наука, 2008. – 350 с.
2. Тоффлер Э. Футурошок. – СПб.: Лань, 1997. – 461 с.
3. Бодрийяр Ж. Фрагменты из книги "О соблазне" // Иностранная литература. – 1994. – № 1. – С.59-66.

*Мозговий І. П. – д-р філос. наук, проф.
ДВНЗ "УАБС НБУ" (Суми)*

ОБЩЕННА ЛЕКСИКА В "ТЕНЕТАХ" ЦЕНЗУРИ

З найдавніших часів у житті росіян утвердилася общенна (похабна) лексика, зокрема матюки як її "найсуттєвіший" вияв. Але при дослідженні цього специфічного елементу творчості є проблеми з джерелами. Тривалий час "мат" почувався в Росії порівняно вільно не тільки в усній мові, але й на сторінках документів та в переписці. Але з II пол. XVIII ст. національна лайка в російській літературі стала "забороненим плодом". Звичайно, не для носіїв російської мови, а для тих, хто її вживав у друкованому, тобто провіреному й схваленому цензурою варіанті.

Пізнішим виявом духовного життя Росії стало табування (заборона) обценної лексики. Тепер рукописи творів, у яких широко використовувалася ця лексика, почали поширюватись виключно в списках. Протягом усього XIX ст. обценна лексика залишалася надбанням "неофіційної" частини творчої спадщини поетів і письменників: нецензурні епіграми й сатиричні вірші Пушкіна, Лермонтова, Некрасова, Тургенєва й інших авторів обнародуванню в Росії не підлягали (політичні емігранти почали друкувати їх у Європі лише в II пол. XIX ст.). Матірня лайка в Росії стала недрукованою, що сприяло зацікавленості нею й за кордоном.

Зарубіжних дослідників-"обсценологів", насамперед філологів, спонукали до цього чисто практичні мотиви. Незнання цієї лексики навіть студентами, які засвоїли російську мову майже досконало, зрозуміле: класична методика будувалася переважно на основі "офіційної", "стандартної" російської мови. Літературні ж тексти, преса і маса підручників для іноземців, як "Русский язык для всех", природно, не включали цю сферу російської мови в процес навчання.

Не випадково саме на Заході виходили публікації на цю тему: "Лука Мудищев" та інші твори І.С. Баркова (1732-1768), зібрання російських нецензурних прислів'їв і приказок В.І. Даля (1801-1872), народні билини, пісні, частівки і багато іншого, не кажучи вже про творчість заборонених письменників-дисидентів, які не жаліли "для красного словца" і "родного отца", тобто "Отечества". О.М. Афанасьєв (1826-1871) змушений був надрукувати свої "Русские заветные сказки", які за цензурними умовами не могли увійти в його зібрання народних казок, у Швейцарії (видання вийшло без імені автора). За кордоном вийшов і словник російської непристойної лексики, який служив доповненням до словників російської мови, що видавалися в Росії. В 1879 в Женеві вперше вийшов у світ збірник "Eros Russe. Русский Эрот не для дам".

Всі видання збірника російських билин, історичних, ліричних пісень, духовних віршів Кірші Данілова містять лакуни. Наявність непристойних пісень у Кірші Данілова спонукала П.М. Шеффера видати цей збірник у двох варіантах: окрім загальнодоступного видання з великою кількістю пропусків, було випущено 100 примірників, які не поступили в продаж і були призначені виключно для фахівців.

Перші спроби зняти з обценної лексики табу здійснені в 1920-х і не носили масового характеру; зацікавленість більшості авторів матірніми словами пов'язувалася в основному з прагненням вільно говорити про сексуальну сферу. Незважаючи на це, в спеціальних виданнях деякі слова вилучалися. Не відтворювалися повністю пушкінські тексти: "Тень Баркова" взагалі не друкувалася, а в листах і поезії ряд слів замінювався крапками. Навіть в академічних виданнях Кірші Данілова наявна велика кількість "точек в многоточии", які замінюють непристойні слова. "Russisches etymologisches Worterbuch" (т. 1-3, 1950-1958) одного з засновників "Osteuropainstitut", професора Петербурзького й Берлінського університетів М. Фасмера (1886-

1962), і той не уникнув заборонної участі: в двох його виданнях у російсько-му перекладі "вирізани" нецензурні слова й вислови.

Маючи вдома настільки потужні запаси такої цінної "сировини", як російська матірщина, російські лінгвісти і лексикографи довго не могли запропонувати читачам її кваліфікованого вивчення й "переробки". Вірніше, не могли запропонувати з названих вище обставин. Виключенням, правда, є статті Б.О. Успенського, які поклали початок сучасній російській "обсценології", і словник В. Бикова, який має немало свіжих "обсценізмів". Але й вони виходили переважно за кордоном.

Перебудова відкрила матючні шляхи у життя. У 1992 побачили світ збірники "Еротика", "Три века поэзии русского Эроса". У 1996-2000 вийшла друком велика серія матючних книг "Устами народа" під редакцією "професора Т.В. Ахметової" (насправді – поета П. Альошкіна) та інших упорядників. Тільки словник "Русский мат" містить 5747 матючних слів і висловів. Подібні збірники з'являються все частіше.

В 1997 вийшла друком перша в Росії монографія, присвячена проблемам бруднослів'я, написана доктором філологічних наук професором В.І. Жельвісом "Поле битвы. Сквернословие как социальная проблема". У 1998 російські дослідники Анатолій Баранов і Дмитрій Добровольський випустили словник "Русская заветная идиоматика".

А в 2001 і 2005 Олексій Плущер-Сарно видав 1 і 2 томи 12-томного "Словаря русского мата", який він укладав протягом 25 років. База даних має близько 1500 висловів зі словом "х...", більше 1300 – зі словом "ну...а" і понад 1000 – зі словом "е...б". Матеріали цих і ще трьох томів були видрукувані автором в Інтернеті.

Сьогодні з'являються все нові видання, які популяризують матюччя. Вони ліне з екранів телевізорів, кіно- і відеофільмів, Інтернет, заповнює сторінки друкованих засобів масової інформації. Тепер і діти знають, куди "послати" тата й маму. Тож проблема озвучення матюків уже не турбує, а лякає.

*Артюх В. О. – канд. філос. наук, доцент
СумДУ (Суми)*

ІСТОРІОСОФІЯ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА І РОМАНТИЗМ

На відміну від Просвітництва з його універсалістськими підходом до конструювання історичного процесу ("людство", "загальний розум", "природне право"), романтики мислили історію в національних категоріях і тому їхня історіософія зосереджується на новому суб'єкті історичного процесу – народів/нації. Національні історії тепер пишуться як історії народу. М. Костомаров мабуть один із перших у тодішній українській (і російській) історіографії робить ідею народу центральною проблемою історіописання. Для нього, на відміну від попередньої державницької історіографії, народ – це "зовсім не механічна сила держави, а істинно жива стихія, зміст, а держава, навпаки, є лише форма, сама по собі мертва механізм, що оживлюється тільки народними спонукуваннями" [2, с. 384]. І тому, як висновок: "... державність